

albert camus

**başkaldırıyorum,
o halde varız!**

Yükünü almış olmanın felsefesi

DESTEK YAYINLARI: 1297

FELSEFE: 34

ALBERT CAMUS / BAŞKALDIRIYORUM, O HALDE VARIZ!

Yayına Hazırlayan: Hamza Celâleddin

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü
Editör: Özlem Esmegül
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştı
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Haziran 2020 (3.000 Adet)

4. Baskı: Ekim 2020

5. Baskı: Kasım 2020

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-877-0

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

albert camus

başkaldırıyorum, o halde varız!

Yükünü almış olmanın felsefesi

Yayıma Hazırlayan: Hamza Celâleddin

*“Bir savaş başladığında, insanlar şöyle der:
‘Bu çok aptalca; uzun süremez.’ Fakat, savař ‘çok
aptalca’ olabilse de, bu durum onun süregeliřinin önüne
geçmez. Aptallığın istediğini elde etme becerisi vardır;
bu yüzden de mütemadiyen kendi kendimizle sarılıp
sarmalanmış olmadığımıza dikkat etmemiz gerekir.”*

Veba, 1947

Önsöz

Albert Camus, Søren Kierkegaard'ın kederli, Friedrich Nietzsche'nin dirençli, Fyodor Dostoyevski'nin yeraltından, karanlık varoluşçuluklarından devraldığı o muazzam mirası, absürdü, yabancıyı, intiharı, başkaldırımı, yaratımı ve trajik kahraman Sisifos'u merkeze aldığı absürdist bir felsefe ile bizim çağımıza bağışlamıştı. Camus'nün merkeze aldığı bütün bu kavramlar, öncelikle bizzat kendisi tarafından içten bir sınamaya tabi tutulmuş, yani evvela yaşamöyküsel süzgeçten geçirilmiş, daha sonra bize aktarılmıştı. Pek nadir rastlanılan, yaşamöyküsü ve felsefe arasındaki ahenk –tıpkı Kierkegaard'da, Nietzsche'de ve Dostoyevski'de olduğu gibi– Albert Camus'de de mükemmelen vücut bulmuştu. Camus, yaşarken yazmış, yazarken yaşamıştı. Biri uğruna diğerini askıya almamış, kendi yaşam pratiğinde yer açamayacağı, tahammül edemeyeceği türden fikirleri bize öğütlemeye nezaketsizliğinde bulunmamıştı. Camus'nün söyledikleri, işte bu yüzden, bugün halen değerlidir.

Camus, yükünü bulmuş ve yükünü almış olmanın mutluluğunu, dinginliğini ve huzurunu, yazgısını kavramış ve yazgısını kendi emeğiyle, kendi elleriyle sürükleyen trajik kahramanın sonsuz özgürlüğünü, yaratmanın, üretmenin, biçim vermenin yaşamsallığını ve nefesvarlığını bize anlatmıştı. Absürd olandaki kanıksanmışlık, yabancı olandaki tanıdıklık, intihar düşüncesindeki yaşam doluluk, başkaldırıdaki dinginlik ve yaratma cüretinde ise biteviye ısrar: Düşünmeye başlamış olmanın kıyameti ve bu kıyamette dahi yaşama tutunmayı ve halen onu arzulamayı başarmak... Yaşamakta, yaşamın tüm absürditesine rağmen ısrarcı olmak; onun için mücadele etmek, didinmek, çabalamak... İşte Camus'nün ve onun felsefesinin asıl mucizesi buydu.

Her filozof, zihinsel olarak pekâlâ çağının ötesindeyse de, bedensel olarak ait olduğu çağın yaralarını taşır – ki işte bu yaralar, filozofun en önemli enstrümanları, yani sözcükleridir. Albert Camus'yü anlama ve ondan bir yaşam pratiği çıkarsama girişiminde de, bize rehberlik edecek olan, onun bedensel olarak içinde bulunduğu çağın ta kendisidir: Camus, yirminci yüzyılın başlarında, 1913 yılında yeryüzüne gelip, kırk yedi yıllık bir yaşam deneyiminin ardından, 1960 yılında yeryüzüne veda etmişti. Bahsi geçen bu tarihsel aralık, iki büyük dünya savaşını (1914-1918 yılları ve 1939-1945 yılları arası), tesiri büyük ve uzun süreli bir ekonomik buhranı (1929 Ekonomik Buhranı), Avrupa'da (özellikle İtalya,

İspanya ve Almanya'da) faşizmin yükselişini, toplama kampları ve toplu kıyımlar gibi korkunç deneyimleri, kitlesel krizleri, bireysel çöküşleri, birbirini izleyen intiharları ve tüm bunlarla birlikte, sanatsal, bilimsel, felsefi ya da toplumsal paradigma değişimlerini içine alan dehşetengiz bir insanlık hafızası oluşturmuştu. Tarihin işte bu noktası, Camus'ü anlama çabamız için oldukça değerli bir zemindir. Çağının bu karanlık, kaotik ama yine de yaratıcı atmosferinin yanında, onun bireysel yaşamöyküsü de bize en dürüst biçimde rehberlik edecektir. Camus'ü bedensel çağı içinde ve kendi yaşam pratiğinde anlamak oldukça önemlidir.

Hamza Celâleddin

*“Bugünlerde
mutluluk
bir suç gibi
– mutlu olduğunuzu
asla kabul etmeyin.
‘Ben mutluyum’
demeyin,
aksi halde
her yerde
kınanırsınız.”*

Bir yaşam ve bir ölüm

Albert Camus, 1913 yılının 7 Kasım'ında, bir tarım işçisi olan Lucien Auguste ve okuma yazma bilmeyen ve yarı işitemez durumda olan Catherine Hélène'in ikinci oğlu olarak, Fransız Cezayiri'nde dünyaya geldi. Ağabeyi Jean Étienne, ondan iki yaş büyüktü. Albert'in henüz ilk yaşı dolmadan başlayan I. Dünya Savaşı (1914-1918), Camus ailesinin babasının ölümüne neden olacaktı. Savaşın hemen başlarında cereyan eden Marne Muharebesi sırasında ağır yaralanan baba Lucien Auguste, 11 Ekim 1914'te yaşama veda ettiğinde, küçük oğlu Albert henüz 11 aylıktı. Albert Camus'nün babasına dair hafızası, yalnızca birkaç fotoğraf ve annesinin anlattığı birkaç hikâyeden ibaretti. Dahası, Camus, babasının mezarını dahi ancak 40 yıl sonra, yani 40 yaşındayken bulabilecekti. Babasının mezarının başına geldiğinde, onun 29 yaşındayken öldüğünü anımsayan Camus, bu mezar taşının altında yatan adamın, yani hiç tanımadığı

babasının kendisinden daha genç olduğu düşüncesiyle sarsılmıştı. Camus'nün ölmeden önce üzerinde çalıştığı, ölümüne neden olacak trafik kazasında elyazmaları halinde yanında bulunan ve ancak ölümünden 34 yıl sonra bu elyazmaları birleştirilerek yayımlanacak olan otobiyografik romanı *İlk Adam*'da (*Le Premier Homme*) söylediği gibi: “*Oğulun babadan daha yaşlı olduğu yerde, yalnızca çılgınlık ve kaos vardı.*”

Lucien Auguste Camus'nün zamansız ve acımasız ölümünün ardından, yoksulluk yılları boyunca, anne Catherine temizlik işlerine giderek iki oğlunu büyütme çalıştı. Bu zamanlarda Camus, ağabeyi ve annesinin dışında, bir büyükanne ve felçli bir amca ile iki göz bir evi paylaşıyordu. İkisi çocuk, birisi yaşlı, birisi yatağa mahkûm ve birisi de okuma yazma bilmez ve yarı işitemez durumda olmak üzere tam 5 nüfusa sahip bu ev, anne Catherine'in temizlik işlerinden kazandığı parayla kıt kanaat geçinmeye çalışıyordu. Bu zor zamanlar süregiderken, Camus'nün hayatını değiştiren hadise ise, Cezayir Lisesi'nde burslu olarak okuma imkânı bulmasıydı. 10 yaşındaki Camus, lise eğitimini kazandığı burs sayesinde sorunsuz şekilde alacaktı. Bu bursu kazanabilmesinde ve lise eğitimini alabilmesinde, onun ilkokul öğretmeni olan Louis Germain'in rolü ise yadsınamazdı. Oysaki Camus'nün büyükannesi, ilkokulu bitirdikten sonra onun, çalışarak eve para getirmesini arzu etmişti. Büyükannenin bu arzusuna rağmen, Germain'in çabaları sonucu, Camus eğitimine devam

edebilmiş ve bu sayede de bize değin ulaşacak o büyük eserleri doğuracak yeni yaşamına doğru yol alabilmişti.

Ekonomik ve sosyal açıdan zoraki tutunduğu lise yıllarında, yaşamı boyunca ona ilham verecek olan André Gide, Marcel Proust, André Malraux, Paul Verlaine ya da Henri Bergson gibi çok önemli Fransız yazarlarla tanışan Albert Camus, bu ateşli ilk gençlik zamanlarında üç şeye tutku ile bağlanmıştı: futbol, felsefe ve tiyatro. Futbol, Camus için yaşama ve ahlaka dair gerçekçi bir pratikti. Bu yüzden futbolu önemseyordu ve yaşamı boyunca da önemseyecekti ki ölmeden birkaç sene önce Camus'ye, Racing Paris ile Monaco takımları arasında geçen bir futbol müsabakasında, tribünde rastlayabilecektik. Ne var ki henüz on yedi yaşındayken yakalandığı tüberküloz hastalığı, onun kaleci olarak sürdürdüğü ve başarıya da ulaştığı aktif futbol yaşamına son verecekti. Felsefe ve tiyatro ise onun için tutunacak son dallardı. Jean Grenier'den aldığı felsefe dersleri, tüberküloz hastalığı sırasında sekteye uğrasa da, onun felsefi serüveni henüz yeni başlamıştı. 1936 yılının Mayıs ayında Plotinos ve Aziz Augustinus üzerine yazdığı tez ile felsefe eğitimini tamamlayan Camus, yine aynı yıllarda bir grup entelektüel arkadaşı ile birlikte İş Tiyatrosu'nu (*Théâtre du Travail*) kurmuş ve yine aynı yıllarda Komünist Parti'ye katılmış fakat kısa süre sonra çeşitli anlaşmazlıklar nedeniyle partiden kopmuştu. 1930'lu yılların ikinci yarısından itibaren ise, Camus'nün eserleri peşi sıra gelecekti. *Tersi ve Yüzü*

(*L'Envers et l'Endroit*) 1937'de, *Yabancı (L'Étranger)* ve *Sisifos Söyleni (Le Mythe de Sisyphe)* 1942'de, *Veba (La Peste)* 1947'de, son eseri sayılabilecek *Düşüş (La Chute)* 1956'da yayımlandı. Camus, 1957 yılında ise "çağımızdaki insan vicdanı problemini, keskin görüşlü bir ciddiyet ile aydınlatan edebi üretimi"nden ötürü Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Ödülü alırken yaptığı konuşmada ise şöyle demişti:

"Kendi adıma ben, sanatım olmadan yaşayamam."

Camus, henüz 21 yaşında iken evlendiği reklam yıldızı Simone Hiéden, onun bağımlılıkları ve bir doktorla olan ilişkisinden ve belki de her şeyden önce aralarındaki sosyal uçurumdan ötürü hemen birkaç yıl sonra boşanmış, fakat 27 yaşında iken evlendiği Francine Faure ile yaşamının sonuna kadar –neredeyse 20 yıl– birlikte yaşamıştı. Francine Faure, Camus'den bir yaş küçük, yetenekli bir piyanist ve matematikçiydi. 1937 yılında Cezayir'de tanışan Camus ile Faure, tanıştıktan üç yıl sonra ise yaşamlarını Camus'nün ölümüne dek birleştirdiler. Camus ile Faure'ün ikiz çocukları, Catherine ve Jean, 1945 yılının Eylül ayında dünyaya geldiler. Camus, Faure ve ikiz çocukları ve elbette kediler, mutlu bir aile fotoğrafı vermişlerdi. Bu, bir filozof için sıra dışı bir şey sayılabiliirdi. Camus'den önce, evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş filozof pek nadirdi: Hatta Nietzsche'nin de bahsettiği

şekliyle, *evli bir filozof komediye has* sayılabilirdi. Gel gelelim Camus'nün evli olması ve çocuklarının dünyaya gelmesi, yine de onun bir "Don Juan" olduğu gerçeğini değiştirmeye yetmemişti. O, yaşamı boyunca uslanmaz bir çapkın oldu ve onun kadınlara düşkünlüğü herkesçe bilindi. Ama Faure dışında bir kadın daha, Camus'nün yaşamı için oldukça değerliydi: İspanyol aktris María Casares. Onunla olan büyük aşkları, yıllar sonra Camus'nün kızı Catherine tarafından yayımlanan mektuplarda ortaya dökülecekti. Her ne kadar evli olsa da, Camus, Casares ile kesintisiz şekilde, on yılı aşkın süre, yaşamının sonuna dek mektuplaşmıştı. Hatta ölümünden hemen birkaç gün önce "Son Mektup" başlığı ile kaleme aldığı mektupta şöyle yazmıştı Camus: "*Yakında görüşürüz fevkaladem! Seni yeniden görme düşüncesiyle öylesine mutluyum ki, bunu yazarken kendi kendime gülüyorum.*" Fakat bir daha asla görüşemeyeceklerdi, çünkü bu mektup, ironik şekilde, gerçekten de bir "son mektup"tu.

Gel gelelim Albert Camus, ailesi ve aşk ilişkileri dışında da geniş ve heyecan verici bir entelektüel çevreye sahipti. Nitekim Camus'nün yaşadığı zamanda Paris, açık şekilde entelektüel bir merkezdi. Ressamlar, şairler, roman yazarları ya da filozoflar; Fransız olsun olmasın, her sanatçının, her entelektüelin yolu bir şekilde mutlaka Paris'ten geçiyordu. Yirminci yüzyılın önde gelen varoluşçu filozoflarından biri olan ve hatta varoluşçu felsefenin öncüsü sayılabilecek Jean-Paul Sartre da Paris'in sakinlerindendi. Camus ile Sartre'ın 1940'ların

ortalarında başlayan dostlukları, 1950'lerin hemen başında, bir dizi anlaşmazlık nedeniyle son bulmuştu. Camus'nün ölümünden biraz sonra Sartre, Camus ile ilişkilerine dair şöyle yazacaktı:

“O ve ben bir fikir ayrılığına düşmüştük. Bir fikir ayrılığının önemi yok –bu ayrılığa düşenler birbirlerini bir daha hiç görmeseler bile– bu yalnızca, bizi ayıran kısıtlı, ufak dünyada birbirinin görüş alanını yitirmeden başka bir şekilde yaşama biçimi. Bu durum beni onu düşünmekten, okuduğum kitapta ya da gazetede onun gözlerini hissetmekten ve merak etmekten alıkoymadı: Bununla ilgili ne düşünüyor? Bununla ilgili şu anda ne düşünüyor?”

Camus, 1960 yılının Ocak ayının hemen başında, yayıncısı ve iyi arkadaşı olan Michel Gallimard'ın sürücüsü olduğu Facel Vega marka otomobilde geçirdiği bir trafik kazasında yeryüzüne veda etti. Bu kaza, ailesiyle ve en yakın dostlarıyla Lourmarin'de geçirdiği yılbaşından hemen sonra, Paris'e dönerken gerçekleşmişti. Eşi Francine ve iki çocuğu Paris'e trenle dönerken, Camus son anda, Michel Gallimard ile birlikte Facel Vega marka otomobille dönmeye karar vermişti. Otomobili kullanan Gallimard kaldırıldığı hastanede birkaç gün sonra yaşama veda ederken, Albert Camus hemen oracıkta yaşama veda etmişti. Ölüm anında Camus'nün

yanında, 1994 yılında yayımlanacak olan otobiyografik roman *İlk Adam*'ın (*Le Premier Homme*) elyazmaları ve cebinde ise Paris için bir tren bileti bulunmuştu; muhtemelen ailesiyle birlikte trenle Paris'e dönmeyi planlamış fakat nasıl olduysa son anda fikir değiştirerek otomobille dönmeye karar vermişti. Bu fikir değişikliği, Camus'nün genç yaşta ölümüne yol açacak denli kritikti. İki büyük dünya savaşına, toplama kampı deneyimlerine, büyük toplumsal ve ekonomik buhranlara, sürgünlere, intiharlara ve pek çok şeye daha tanıklık etmiş, yoksullukla, hastalıkla, savaşlarla ve buhranlarla sınanmış, her şeye rağmen ardında onlarca kalıcı eser bırakmış kırk yedi yıllık bir yaşam, bir çınar ağacına hızla çarpan bir otomobilde böylece son bulmuştu. Ölümünün ardından Camus, Lourmarin'de, Lourmarin Mezarlığı'na defnedildi. Gözlerden uzak bu sade mezarda Camus, sonsuz uykusuna yattı. Annesi Catherine Hélène ondan birkaç ay sonra, eşi Francine Faure ise on dokuz yıl sonra yaşamlarına veda ettiler. İkiz çocukları Jean ve Catherine ise yaşamlarını babalarının ayak izleriyle sürdürüyorlar. Peki Camus'nün "küçük martısı", "kara alabalığı" María Casares? O, Camus öldükten sonra, André Schlessler ile evlendi ve 1996 yılında, yetmiş dört yaşındayken yaşama veda etti.

*“Birinin düşünce
düzeyinde yapabileceği
en müthiş tasarruf,
dünyanın anlaşılmazlığını
kabul etmek ve
insanın farkına
varmaktır.”*

